

Sygn. akt VI ACa 676/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia Ksenia Sobolewska - Filcek (spr.)

Sędziowie: Małgorzata Kuracka

Urszula Wiercińska

Protokolant: st. sekr. sądowy Aneta Wąsowicz

po rozpoznaniu w dniu 13 grudnia 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Bank S.A. w W.

przeciwko L. J. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 12 kwietnia 2018 r.

sygn. akt III C 504/17

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem I instancji w zakresie posiedzenia niejawnego przeprowadzonego 12 kwietnia 2018 r. i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 676/18

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 24 października 2016 r. (...) Bank S.A. w W. wniósł o zasądzenie od pozwanej L. J. (1) w postępowaniu nakazowym na podstawie przedstawionego wyciągu z ksiąg banku kwoty 296.981,40 zł, mającej stanowić nie spłaconą przez nią należność z umowy kredytu hipotecznego. W pozwie zawarł również wniosek, a w wypadku uznania, że nie ma podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym, o rozpoznanie jej w postępowaniu upominawczym, wydanie wyroku zaocznego, a ponadto o przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność strony powodowej i jej pełnomocnika.

Nakazem zapłaty z dnia 9 grudnia 2016 r. w postępowaniu nakazowym Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z żądaniem pozwu.

W zarzutach od powyższego nakazu pozwana wniosła o jego uchylenie i oddalenie powództwa w całości z uwagi na przedawnienie roszczenia.

W odpowiedzi na zarzuty powód wniósł o utrzymanie nakazu zapłaty w mocy, a na wypadek jego uchylecia - o zasądzenie od L. J. (2) na rzecz (...) Bank S.A. w W. kwoty 296.981,40 zł w tym:

a. kwoty 296.981,40 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w wysokości równej stopie referencyjnej NBP i 5,5 punktów procentowych liczonymi od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty;

b. kwoty 805,50 zł bez odsetek;

z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanej do nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...). Nadto wniósł o przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność strony powodowej i jej pełnomocnika.

W uzasadnieniu stwierdził, że pozwana jest zarówno dłużnikiem osobistym, jak i rzeczowym banku, co powoduje, że zarzut przedawnienia roszczenia staje się irrelevantny dla rozstrzygnięcia.

Wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2018 r., wydanym na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 148¹ k.p.c. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od L. J. (1) na rzecz (...) Bank S.A. w W. 296.981,40 zł, w tym:

a) 296.175,90 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w wysokości równej stopie referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych liczonymi od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty,

b) 805,50 zł – bez odsetek,

z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanej do nieruchomości stanowiącej spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu nr (...) przy ul. (...), objętej księgą wieczystą (...) (pkt I)

oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda 3.747,00 zł tytułem kosztów procesu.

Powyższy wyrok zapadł na gruncie następujących ustaleń faktycznych:

Strony zawarły w dniu 18 czerwca 2009 r. umowę kredytu hipotecznego nr (...) o treści stanowiącej załącznik do pozwu.

Kwota kredytu, to jest 196.870,91 zł, została wypłacona przez powoda w sposób określony w umowie stron.

Zabezpieczeniem umowy kredytu były hipoteki umowne obciążające spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu objęte księgą wieczystą nr (...) -hipoteka zwykła na kwotę 196.870,91 zł i hipoteka kaucyjna na kwotę nie większą niż 137.809,64 zł.

Oddzielnymi pismami z dnia 13 października 2011 r. powód wypowiedział pozwanym umowę kredytu z dnia 19 czerwca 2009 r. z powodu zaległości w regulowaniu należności wynikających z umowy, z zachowaniem 30-dniowego terminu wypowiedzenia. Pisma te zostały doręczone pozwanym 20 października 2011 r.

W dniu 4 maja 2012 r. powód zawarł z pozwanymi ugodę, której przedmiotem było ustalenie zasad spłaty zobowiązania. W ugodzie tej pozwani uznali swój dług na kwotę łącznie 218.120,20 zł, dokonano bowiem kapitalizacji odsetek.

Na dzień 24 października 2016 r. łączna wysokość zadłużenia pozwanych wyniosła 296.981,40 zł.

Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu obciążone hipotekami zabezpieczającymi roszczenia powoda z umowy kredytu z dnia 19 czerwca 2009 r. przysługuje powodowi na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym sąd I instancji uznał, że roszczenie powoda zakwalifikować należało jako roszczenie rzeczowe - roszczenie wierzyciela hipotecznego przeciwko właścicielom nieruchomości o zapłatę kwoty

należności zabezpieczonej hipoteką. Podstawą tego roszczenia stanowił art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

W ocenie Sądu Okręgowego powód nie domaga się zatem od pozwanej zapłaty dlatego, że jest jego dłużnikiem, lecz dlatego że są właścicielami nieruchomości obciążonej hipotekami zabezpieczającymi jego należność. Rozróżnienie to ma zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, w kontekście jedynego podniesionego przez pozwaną zarzutu przedawnienia należności wynikającej z umowy kredytu i późniejszej ugody i w tym zakresie Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 77 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. W konsekwencji podniesiony przez pozwaną zarzut jest nieskuteczny przeciwko roszczeniu powoda opartemu o jego prawa jako wierzyciela hipotecznego. Nawet bowiem gdyby wykazano, iż jego wierzytelność wynikająca z umowy kredytu uległa przedawnieniu, to w świetle przywołanego przepisu ustawy o księgach wieczystych i hipotece nie pozbawia go to prawa żądania zapłaty od właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką. To, że w tym przypadku właścicielami nieruchomości nadal pozostają dłużnicy, nie ma żadnego wpływu na to uprawnienie, skutek taki nie wynika bowiem z żadnego przepisu prawa.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej L. J. (1), jako osoby, której przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu obciążone hipotekami ustanowionymi celem zabezpieczenia roszczenia wynikającego z umowy kredytu z dnia 18 czerwca 2009 r., kwotę 296.981,40 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w zapłacie, naliczanymi za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, zgodnie z żądaniem pozwu sformułowanym w odpowiedzi na zarzuty.

Jednocześnie, mając na uwadze charakter roszczenia powoda, Sąd Okręgowy zastrzegł, iż odpowiedzialność pozwanej winna zostać ograniczona wyłącznie do nieruchomości obciążonej hipoteką.

Rozstrzygnięcie o kosztach oparte zostało o treść art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana, zaskarżając go w całości oraz zarzucając:

1. naruszenie art. 148¹ § 1 k.p.c. polegające na wydaniu wyroku na posiedzeniu niejawnym pomimo braku przesłanek do rozpoznaniu sprawy na forum stanowiącym odstępstwo od przewidzianej w art. 148 § 1 k.p.c. zasady jawności postępowań sądowych;
2. naruszenie art. 148¹ § 3 k.p.c. polegające na wydaniu wyroku na posiedzeniu niejawnym w sytuacji wyartykułowanego *expressis verbis* w piśmie strony powodowej z dnia 1 czerwca 2017 r. wniosku o przeprowadzenie rozprawy nawet w warunkach nieobecności powoda i jego pełnomocnika - które to uchybienia w konsekwencji stanowią naruszenie prawa pozwanej do obrony tj. ich skutkiem było uniemożliwienie zaprezentowania przez L. J. (1) swojego stanowiska i argumentów bezpośrednio przed sądem w ramach jawnej rozprawy - czyli przesłankę nieważności postępowania, o jakiej mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c.;
3. naruszenie art. 77 ustawy o księgach wieczystych i hipotece poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda nie tylko kwoty głównej (kapitału) ale i odsetek, podczas gdy przepis ten zabezpiecza jedynie roszczenie główne, co uprawnia pozwaną do podniesienia zarzutu przedawnienia należności ubocznych – odsetek;
4. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na dokonaniu dowolnej, a nie swobodnej, oceny stanowiska L. J. (1) i uznania go za potwierdzające wszystkie okoliczności wskazywane przez powoda, podczas gdy pozwana zasadniczo zanegowała możliwość dochodzenia roszczenia z powołaniem się na jego przedawnienie, co samo w sobie nie może być utożsamiane z przyznaniem wszystkich okoliczności powoływanych przez powoda;
5. błąd w ustaleniach faktycznych mający wpływ na treść orzeczenia, polegający na ustaleniu, iż pozwana przyznała wszystkie okoliczności wskazane przez powoda, co w kontekście braku bezpośredniego zbadania sprawy na rozprawie, z zachowaniem zasady kontradiktoryjności procesu cywilnego, jest ustaleniem sądu przedwczesnym i błędnym.

W oparciu o powyższe zarzuty apelantka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji, ewentualnie przy uwzględnieniu wyłącznie zarzutu naruszenia art. 77 u.k.w.h., o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez ograniczenie zapłaty do należności głównej bez świadczeń ubocznych, tj. odsetek.

Powód (...) Bank S.A. w W. wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej okazała się zasadna z uwagi na skutecznie podniesiony zarzut nieważności postępowania.

Rację ma bowiem skarżąca zarzucając Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 148¹ § 3 k.p.c. w sytuacji, gdy Sąd ten wydał wyrok na posiedzeniu niejawnym, pomimo wniosku powoda (sformułowanego zarówno w pozwie, jak i w odpowiedzi na zarzuty od nakazu zapłaty) o przeprowadzenie rozprawy. Jakkolwiek powód w odpowiedzi na apelację twierdził, że wniosek ten miał na celu jedynie zapobieżenie potencjalnej możliwości zawieszenia postępowania (art. 177 § 1 pkt 5 k.p.c.), to jednak Sąd Apelacyjny nie podziela tej argumentacji. Sprzecznym ze znaczeniem językowym i zasadami logicznego rozumowania jest twierdzenie, że wniosek o przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność strony nie jest w istocie żądaniem jej przeprowadzenia i ma na celu tylko zapobieżenie negatywnym skutkom niestawiennictwa. Domaganie się określone zachowania (przeprowadzenia rozprawy), także w określonej sytuacji procesowej (np. niestawiennictwa na rozprawę powoda lub jego pełnomocnika), nie może oznaczać, że żądanie określonego zachowania się jest ograniczone wyłącznie do konkretnej sytuacji procesowej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 14 czerwca 2018 r., I AGa 119/18). Nadto, sposób sformułowania tego wniosku jest na tyle jednoznaczny, że po zapoznaniu się z treścią pozwu pozwana miała pełne prawo przypuszczać, iż jego zgłoszenie przez powoda spowoduje skierowanie sprawy na rozprawę. Nie musiała więc analizować konieczności domagania się tego w zarzutach do nakazu zapłaty.

Sąd Apelacyjny zważył też, że Sąd Okręgowy, doręczając nakaz zapłaty wraz z odpisem pozwu, zaniedbał pouczenia pozwanej o konieczności zgłoszenia takiego wniosku i ewentualnych skutkach jego zaniechania.

Dodatkowo Sąd Apelacyjny zważył, że Sąd Okręgowy przed wydaniem wyroku na posiedzeniu niejawnym nie wydał postanowienia dowodowego, wymaganego w dacie orzekania przez art. 148¹ § 2 k.p.c. (obecnie obowiązek ten wywodzi się z treści art. 148 § 3 k.p.c. w zw. z art. 148¹ § 3 k.p.c.).

Z pola widzenia Sądu Okręgowego zniknęła również okoliczność, że w postępowaniu nakazowym powód nie mógł wystąpić z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych (art. 495 § 2 zd. 1 k.p.c. w dotychczasowym brzmieniu, a obecnie art. 493 § 3 pkt 3 k.p.c.). Tymczasem powód wnosił pierwotnie o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie wyciągu z ksiąg banku, a wobec zarzutów podniesionych przez pozwaną, stwierdził, że jest ona również dłużnikiem rzeczowym i wniósł o zasądzenie żądanej kwoty z ograniczeniem jej odpowiedzialności do nieruchomości zabezpieczonej hipoteką (art. 319 k.p.c.). W konsekwencji dokonał niedopuszczalnej na gruncie przepisów o postępowaniu nakazowym modyfikacji podstaw materialnoprawnych powództwa, co Sąd Okręgowy winien mieć na uwadze również w toku dalszego postępowania.

Na koniec Sąd Apelacyjny zważył, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem art. 496 k.p.c. (obecnie art. 493 § 4 zd. ostatnie k.p.c.) skutkującym tym, że przed jego uchyleniem w sprawie funkcjonowały dwa równoległe orzeczenia, zasądzające należność na rzecz powoda (choć z różnych podstaw materialnoprawnych). Decydując bowiem o ponownym orzeczeniu o żądaniu pozwu Sąd Okręgowy zaniedbał uchylenia nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym.

W konsekwencji uznać należało, że Sąd Okręgowy naruszył art. 148¹ § 3 k.p.c. w sposób powodujący wydanie wyroku w warunkach nieważności postępowania z uwagi na pozbawienie pozwanej możliwości obrony jej praw w

rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., V CZ 85/18, Legalis). Wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym, pomimo wniosku powoda o przeprowadzenie rozprawy, uniemożliwiło pozwanej przedstawienie sądowi jej stanowiska co do twierdzeń powoda zawartych w pozwie i odpowiedzi na zarzuty, ustnie i bezpośrednio, zgodnie z zasadą wskazaną w art. 148 § 1 k.p.c. oraz art. 495 § 1 k.p.c. Skutkiem powyższego uchybienia było także niedopuszczalne z punktu widzenia obowiązujących wówczas przepisów, a zatem niespodziewane dla pozwanej, uwzględnienie w postępowaniu nakazowym po wniesieniu zarzutów do nakazu zapłaty, roszczenia innego, niż zgłoszone w pozwie. Co więcej, zaskarżone orzeczenie zapadło bez uchylenia orzeczenia (nakazu zapłaty) opartego na innej podstawie materialnoprawnej oraz bez uprzedzenia pozwanej o możliwości odstąpienia przez sąd od rozstrzygnięcia tej sprawy w postępowaniu nakazowym (co wiąże się ze zmianą rozkładu ciężaru dowodów – nie uwzględnioną przez Sąd Okręgowy przy dalszym orzekaniu). Również te naruszenia przepisów procesowych doprowadziły do pozbawienia pozwanej możliwości obrony jej praw przed wydaniem przez Sąd Okręgowy zaskarżonego orzeczenia.

Na marginesie więc już tylko stwierdzić należy, że wbrew wywodom zawartym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, po stronie pozwanej występuje jedna tylko osoba – L. J. (1).

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c.